

ВАЗОРАТИ МАОРИФ ВА ИЛМИ ҶУМҲУРИИ ТОҶИКИСТОН
ДОНИШГОҶИ ДАВЛАТИИ ОМУЗГОРИИ ТОҶИКИСТОН
БА НОМИ САДРИДДИН АЙНӢ

АБДУСАМАДИ МУЛЛО

МЕТОДИКАИ ТАЪЛИМИ **АДАБИЁТИ ТОҶИК**

(Китоби дарсӣ барои донишҷӯёни факултаҳои филологияи тоҷики муассисаҳои олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон)

ДУШАНБЕ
«ИРФОН»
2015

ББК-92я2+83.3(2 тоҷик)+74.261

М-81

Бо қарори мушовараи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 02.07.2014, №_13/23 ба ҳайси китоби дарсӣ барои муассисаҳои олии касбӣ тавсия шудааст.

Муҳаррир: А. Муродӣ

Муқарризон: Абдуллоев М., Аҳмадов М., Шербоев С.

М-81 Абдусами Мулло Методикаи таълими адабиёти тоҷик.- Душанбе: «Ирфон» , 2014, 400 саҳ.

Китоби дарсии мазкур иқдоми тоза дар низоми таҳсилот буда, асосҳои методологӣ, тарзи ташкил ва баргузори тадриси адабиёти тоҷикро равшан намудааст. Дар он равиш ва усулҳои нави тадриси адабиёти тоҷик барои омӯзгорон ва толиблмон пешаки гардида, дар ҷараёни таълим ва омӯзиши фанни адабиёти тоҷик ба омӯзгорон ва донишҷӯён раҳнамоии муфид мебошад.

4309000000-125

М ----- – 2014 ББК-92я2+83.3

М 501 (12) – 2014

ISBN 978-99975-0-098-4

© Абдусами Мулло, 2014

САРСУХАН

Адабиёт фанни инсоншиносист ва тавассути таълими он мероси маънавии халқ омӯзонида ва бақои умри миллат таъмин мешавад. Омӯзиш, таълим ва мақоми ин фан ба хусус, дар даврони соҳибистиклолӣ ва ҷаҳонишавӣ басо афзудааст. Таълим ва тадриси адабиёт дар парвариш ва камолоти инсон, ташаккули ёди таърихӣ, ҳудогоҳӣ ва худшиносии миллии наслҳо нақши созанда дошта, ҳаёти ҷомеа ва зиндагии маънавии инсониятро тавсиф мебахшад. Вазифаи аслии адабиёт тарбияи инсони бомаърифат ва рисолатманд буда, омӯзиши он ҳадафи миллий, ватанхоҳӣ ва инсонпарварӣ дорад.

Адабиёт фақат фанни таълимӣ набуда, василаи камолоти маънавии фарзандони миллат, ташаккули ҷамъонибаи шахсият мебошад ва барои омӯхтани илмҳои дигар заминагузор аст. Азбаски адабиёт василаи дарк ва таҷассуми образҳои воқеияти зиндагист, таълими он дар тарбият, бунёди маънавӣ, ахлоқӣ, зебоиносӣ ва таҳзиби инсонҳо муассир аст. Омӯзиши адабиёти тоҷик яке аз омилҳои муассири дарки ғановати забони тоҷикӣ буда, ба ташаккули маҳорати забондонии хонандагон мусоидат менамояд.

Асосҳои методологӣ, роҳи усул ва шеваҳои тадриси фанни адабиёти тоҷик дар замони муосир то андозае дар китоб ва дастурҳои ҷудогона муайян шудааст. Мутаассифона, то кунун китоби дарсии муътамад ва комили усули таълими фанни адабиёти тоҷик дар муассисаҳои таълимӣ мавҷуд набуда, донишҷӯён ва омӯзгорон ба он эҳтиёҷманд мебошанд. Бинобар ин, дар заминаи мушоҳида ва таҷрибаи ҷадинсола дар соҳаи маорифи кишвар адабиётшинос ва методисти шинохта А. Муллоев қори хайр ва судмандеро анҷом дода, эҳтиёҷоти толибилмон ва омӯзгоронро бо эҷод ва нашри китоби «Методикаи таълими адабиёти тоҷик» таъмин намудааст.

Дар таҳияи китоби мазкур таҷриба ва услуби китобнависии методистони шинохта ва олимони варзидаи рус О.Ю. Багданова, Ф. И. Буслаева, В.В. Голубкова, М.А. Рибникова ва тадқиқоту мақолаҳои ҷудогонаи олимони методистони тоҷик Х. Мирзозода, Ш. Хусейнзода, М. Шукуров, Н. Маъсумӣ, М.Қозичонов, М. Лутфуллоев, С. Наимбоев, С. Давронов, Т. Мирон, Қ.Хочаев, Ш. Исломов, А. Ваҳҳобов, Ғ. Мирзоев ва дигарон мавриди омӯзиш ва истифода қарор гирифтааст.

Дар муайян намудани мундариҷа ва муҳтавои китоби «Методикаи таълими адабиёти тоҷик» муаллиф талаботи стандарт, нақша ва барномаи таълимии адабиёти тоҷик ба инобат гирифта шуда, дар қисматҳои ҷудогона мақсаду вазифаҳо, асосҳои методологӣ, мушкilotи назариву амалӣ, зинаҳои таълими адабиёт, намуд, равиш, усул, намуна ва воситаҳои таълими адабиёт, талаботи шахсият ва маҳорати касбии омӯзгор, омӯзиши зиндагинома ва шахсияти адиб, алоқамандии идрок ва эҳсос дар осори адабӣ, хониши адабӣ ва намудҳои он, ҳунари иншонависӣ ва меъёрҳои он муайян карда шудааст.

Дар ҳамин шаклу мазмун таҳия шудани китоби дарсии «Методикаи таълими адабиёти тоҷик» барои толибилмон, донишҷӯён ва омӯзгорони забон ва адабиёти тоҷик иқдоми хайр ва самаровар буда, ба баланд бардоштани сифати таълими адабиёти тоҷик ва тайёр намудани мутахассисони соҳибкасб мусоидат менамояд.

Таҳияи китоби «Методикаи таълими адабиёти тоҷик» дар даврони соҳибистиқлолии давлатии кишвари азизамон таҷрибаи нахустин ва амали шоиставу судманд мебошад. Бинобар ин, аз ҳамкасбон ва омӯзгорони арҷманд таманно дорем, ки чиҳати такмили он дар нашрҳои минбаъда маслиҳат ва пешниҳодоти хешро манзур созанд.

Маҳмадуллои Лутф,
академики Академияи таҳсилоти Тоҷикистон

БОБИ 1

МАҚСАД ВА ВАЗИФАҲОИ ТАЪЛИМИ АДАБИЁТИ ТОЧИК

Мақсади аслии омӯзишу парвариши ҷомеа дар ҳама давраи замонҳо расидан ба сатҳи баланди одамияту маънавият будааст. Ҳам дар Юнони қадим, ҳам дар кишварҳои Шарқ, аз ҷумла, Эронзамин дар равиши мактабдорӣ аз оғоз таълимиро ба тарбия вобаста донистаанд. Дар ҷаҳони мутамаддини имрӯз низ ҳамин омили таълиму тарбия шояд аст.

Концепсияи миллии маълумоти Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Концепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон меваи истиқлолияти кишвар буда, дар ҳамбастагии таълиму тарбия тадриҷан амалӣ мешаванд. Таълим ва тарбияи инсонӣ комил ҳадафи ниҳонии концепсияҳои мазкур буда, ин аснод тарбияро василаи камолоти ахлоқӣ ва дар ҳонандагон ба вучуд овардани малакаи зист дар фазои солими ахлоқӣ медонанд. Пӯшида нест, ки ҳадафҳои концепсияҳо ба тақомули низомии ахлоқии зиндагӣ ва пешрафти истеъдоди инсон пайванди ногузастанӣ доранд, яъне ғояи низомии пешрафтаи маориф бояд бар маънавияти комил ва асили иҷтимоӣ бунёд ёфта бошад.

Омӯзиши осори бадеӣ дар тарбияи маънавии наслҳо дар замонҳои гуногун ҳамчун инъикосгари ҳаёт ва зиндагии мардум, орзуву ормон ва ҳастии маънавии халқ таъсиргуздор буда, дар ташаккули шахсият, камолоти олами маънавию ахлоқӣ ва завқӣ зебоиписандии инсон ҷойгоҳи босазо дорад.

Устод Садриддин Айний дар заминаи як байти Мирзо Абдулқодири Бедил ахлоқи некро аз ҳар гуна илму амал афзалтар ва одобро аз мазҳабу миллатгарой болотар таъбир карда буд. Вале ин ҳарф чунин маънӣ надорад, ки ин гуна усули таълимиро аз соҳаҳои дигари ҳаёт ҷудо амалӣ созем.